

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ CASE-STUDY ЯК АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМНИХ СИТУАЦІЙ В ІСТОРИЧНІЙ ОСВІТІ

USING THE CASE-STUDY METHOD AS AN ANALYSIS OF PROBLEM SITUATIONS IN HISTORICAL EDUCATION

В статті розглянуто один із поширених сучасних інтерактивних методів в системі навчання історії – кейс-стаді. Історична освіта включає в себе різноманітні методи та інструменти, що використовуються для здійснення навчального процесу. Вчені давно виявили шляхом експериментів, що потік нової інформації через практичні інструменти навчання засвоюється учнями легше і швидше, ніж монотонна лекція вчителя. Одним з методів, що використовується в процесі навчання історії є кейс-стаді спрямований на розвиток в учнів критичного мислення, вміння самостійно оцінювати інформацію та формулювати висновки з набутих знань. В статті надано характеристику зародження, використання та застосування методу кейс-стаді у процесі викладання історії в школі. Проведено аналіз даної освітньої технології в рамках формування ключових та предметних (історичних) компетентностей в учнів, а також доцільність використання цього методу в історичній освіті. По суті метод кейс – стаді поєднав в собі такі форми організації навчальної діяльності, як – уроки диспуту, уроки – конференції, уроки – суди, ділові і рольові ігри тощо.

Виділено особливості використання методу кейс-стаді в історичній освіті, що допоможе формувати в учнів позитивну мотивацію до навчання, стимулювати пізнавальну активність, активно залучати їх до освітнього процесу, заохочувати самостійну діяльність та розвивати творчі здібності і нестандартне мислення.

В статті приділяється увага побудові кейса, як складової даного методу. Визначено типи кейсів та їх застосування під час вивчення курсу історії. Розроблено та запропоновано інструкцію щодо створення кейсів, що допоможе вчителям історії використовувати готовий шаблон при підготовці кейсів та зосередитися на внутрішній наповненості змісту, виборі видів діяльності на уроці історії.

В статті надаються приклади використання методу кейс – стаді на уроках історії, що дає змогу побачити його продуктивність та результативність. Проаналізовано ступінь успішності формування та розвитку комунікативних, інформаційних, логічних, аксіологічних компетентностей учнів, емоційного контакту, присутніх в інтерактивному середовищі.

Зроблено висновок щодо ефективності та переваг методу кейс – стаді по відношенню до традиційних методів навчання у системі історичної освіти. Цей метод допомагає ширше розкривати суть історичного факту, події, явища, формувати історичне мислення, стимулювати та активізувати пізнавальні можливості учнів на уроках історії.

Ключові слова: інтерактивні технології, кейси, кейс-стаді, технологія ситуативного аналізу, профільне навчання, дискусія, колективна робота.

The article examines one of the most common modern interactive methods in the system of teaching history – the case study. Historical education includes a variety of methods and tools used to implement the educational process. Scientists have long since discovered through experiments that the flow of new information through practical learning tools is absorbed by students more easily and quickly than a monotonous teacher's lecture. One of the methods used in teaching history is the case study, which is aimed at developing students' critical thinking, the ability to independently evaluate information and draw conclusions from the acquired knowledge.

The article describes the origin, use and application of the case study method in the process of teaching history at school. The author analyzes this educational technology in the framework of the formation of key and subject (historical) competencies in students, as well as the feasibility of using this method in historical education. In essence, the case-study method combines such forms of organizing educational activities as lessons, debates, lessons, conferences, lessons, courts, business and role-playing games, etc.

The peculiarities of using the case study method in historical education are highlighted, which will help to form a positive motivation for learning in students, stimulate cognitive activity, actively involve them in the educational process, encourage independent activity and develop creativity and non-standard thinking.

The article pays attention to the construction of a case as a component of this method. The types of cases and their application in the study of history are defined. The author has developed and proposed instructions for creating cases, which will help history teachers to use a ready-made template when preparing cases and focus on the internal content, the choice of activities in the history lesson.

The article provides examples of the use of the case study method in history lessons, which makes it possible to see its productivity and effectiveness. The degree of success of the formation and development of communicative, informational, logical, axiological competencies of students, emotional contact present in the interactive environment is analyzed.

The author concludes that the case study method is effective and advantageous in relation to traditional teaching methods in the system of historical education. This method helps to reveal the essence of a historical fact, event, phenomenon, to form historical thinking, to stimulate and activate the cognitive abilities of students in history lessons.

Key words: interactive technologies, cases, case studies, technology of situational analysis, specialized training, discussion, teamwork.

УДК 378.016:94

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.15>

Койчева О.С.,

студентка I курсу магістратури історико-філологічного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Яновська Л.Г.,

канд. пед. наук, доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні у світі відбуваються значні зміни, пов'язані з модернізацією системи освіти. З поширенням особистісно-орієнтованого підходу до навчання важливу роль відіграють інтерактивні методи навчання, які сприяють когнітивному розвитку учнів. За Концепцією НУШ заклади загальної середньої освіти мають створити умови, які б не лише надавали знання у традиційний спосіб, але й сприяли розвитку самоорганізації, навчанню впродовж життя та досягненню цілей. Крім того, учні повинні здобувати знання за допомогою власної активної діяльності.

Інтерактивне навчання – це форма навчання, в якій педагог і учні взаємодіють один з одним. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається в умовах постійної та активної взаємодії між учнями [4, с. 268]. Поняття «інтерактив» стосовно психолого-педагогічних процесів має важливе значення. Іншими словами, це здатність до діалогу, до продуктивної командної роботи та знаходження спільної мови в єдиній навчально-методичній ситуації. Ситуаційний аналіз сприяє ефективному засвоєнню знань та одночасному розвитку навичок діяти в подібних ситуаціях на практиці. Саме до таких методів навчання відноситься кейс – стаді (метод аналізу ситуації, що передбачає осмислення реальної ситуації розробленої на основі фактичного матеріалу шкільного курсу історії з подальшою активізацією системи знань, що необхідні для вирішення поставленої проблеми).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз праць видатних науковців, таких як Заячківська Н.М., Каніщенко Л. Г., Пометун О. І., Сурмін Ю., Сікора Я. Б., Фурда О., Фрейман Г. О., Шеремета П. М. доводять, що ефективною формою організації навчального процесу є використання інтерактивних методів, найпоширенішим з яких є застосування кейс-технології (метод кейсів або кейс-стаді), що може використовуватися в закладах загальної середньої освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на аналіз психолого – педагогічної літератури можна зробити висновок, що над використанням інтерактивних методів в освітньому процесі працювало багато науковців, але проблема використання методу кейс – стаді в освітньому процесі історичної освіти для аналізу проблемних ситуацій висвітлена недостатньо та потребує конкретизації саме використання цього методу на уроках історії. Тому метою нашої статті стало дослідження методу кейс-стаді як ефективною інтерактивною методикою для аналізу проблемних ситуацій в історичній освіті. Основними завданнями дослідження є: аналіз актуальності застосування методу кейс – стаді

в освітньому процесі; характеристика переваг методу кейс – стаді для аналізу проблемних ситуацій як інтерактивного методу вивчення історії;

Виклад основного матеріалу дослідження. Кейс-стаді – це педагогічний метод, який зародився в Гарвардській школі бізнесу на початку ХХ століття. Деякі дослідники пов'язують його етимологію з англійським case (портфель, невелика валіза), інші – з латинським casus (складний, заплутаний випадок). Обидві версії певною мірою правильні. Це пов'язано з тим, що сутність даного методу полягає в тому, що здобувачам освіти дається пакет (кейс) завдань, які не мають точних рішень.

Кейс-стаді є групою освітніх технологій, методів і прийомів, заснованих на вирішенні конкретних проблем або завдань. Цей метод дозволяє взаємодіяти всім учням в освітньому процесі, включаючи викладача.

Так у США в 1910 році доктор Кемпбелл почав використовувати новий метод навчання, на додаток до лекцій і семінарів, для обговорення бізнес-ситуацій зі студентами. Він запрошував на свої заняття менеджерів, які ділилися зі студентами проблемами, з якими вони стикалися у своїй роботі, а також давали поради та пропозиції щодо їх вирішення. У майбутньому, коли студенти опиняться в подібних ситуаціях, вони зможуть знайти вирішення даної проблеми.

Незабаром після цього Уоллес Бретт Донем, юрист і декан Гарвардської бізнес-школи, який вивчав кейс-технологію, запропонував перевести всю гарвардську систему освіти на кейс-метод. Відтоді Гарвардська бізнес-школа продовжує наголошувати на важливості кейс-технологій у бізнес-освіті, і приблизно 90% навчального часу в ній присвячено вивченню конкретних ситуацій.

Найбільшій популярності кейс-метод набув у другій чверті ХХ століття, після чого його почали використовувати в освітніх програмах як у США, так і в інших країнах.

У нашій країні кейс-технологія почала поширюватися наприкінці 90-х років ХХ століття, і зараз плідну діяльність у цій галузі розвивають експерти Центру інновацій та розвитку.

Головна особливість даного методу полягає в тому, що учні вивчають прецеденти, тобто ситуації з практики, що мали місце в минулому. Суть методу полягає в тому, що слухачі отримують інформацію про конкретні ситуації, з якими реальні організації стикалися у своїй діяльності або які змодельовані як реальність. Учні знайомлять з проблемою (наприклад, напередодні заняття). На занятті учні обговорюють кейс у малих групах. Проаналізувавши низку проблем, учні «наберуться досвіду» у вирішенні проблем і не розгубляться, якщо опиняться у схожій ситуації в майбутній практичній діяльності.

Метод кейс-стаді – це метод навчання, заснований на участі та дискусії, який допомагає розвивати критичне мислення, комунікацію та навички групової роботи. Він є різновидом проблемно-орієнтованого навчання. Основне завдання цього методу – моделювати та заохочувати учнів мислити нестандартно, вислуховувати думку кожного щодо будь-якої проблеми та знаходити спільні шляхи її вирішення.

Завдання вчителя полягає в тому, щоб усі учні в класі були залучені та зацікавлені у виконанні завдання, працюючи всім класом, а не індивідуально. Але поряд з цим важливо тримати в полі зору кожного учня і намагатися зрозуміти, як він зрозумів інформацію або завдання і який найправильніший спосіб його розв'язання. Учні слід заохочувати не боятися висловлювати свої погляди на проблеми.

Метод кейс – стаді в історичній освіті є різновидом пошуково – дослідницької діяльності, так як вивчення історії не можливе без роботи з історичними джерелами, а створення кейсів базується на історичних фактах, подіях, явищах шкільного курсу історії.

Процес навчання історії з використанням методу кейс – стаді, безсумнівно, розвиватиме комунікативні та соціальні навички учнів, де вони зможуть працювати над тематичними дослідженнями всім класом або в малих групах. Цей метод є потужним у педагогіці та методиці викладання історії, оскільки він також розвиває вміння працювати індивідуально, рефлексію, творчість, комунікативні та соціальні навички.

Інтерактивний метод навчання кейс-стаді викликає позитивне ставлення в учнів, гарантує засвоєння теоретичних приписів і практичне використання матеріалу, сприяє розвитку зрілості учнів, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання. Водночас метод функціонує як спосіб мислення і як особлива парадигма для вчителів, уможливаючи різні способи мислення і дії та оновлюючи творчі можливості.

Основна мета використання кейс-стаді в освітньому процесі при вивченні історії – навчити учнів вирішувати складні та неоднозначні проблеми, які є в змісті шкільної історичної освіти, розвинути їхні аналітичні здібності та прищепити самостійність і прагнення до отримання нової інформації. Метод також допомагає учням покращити свої комунікативні навички та вчить їх чітко висловлювати свої думки.

Метод кейс-стаді – це активний аналіз проблеми або ситуації, заснований на навчанні через вирішення конкретної ситуації (кейсу). Матеріалом для підготовки кейсів можуть бути історичні джерела, реальні проблемні ситуації, історичні факти тощо. Дослідники визначають мету методу як аналіз ситуації та пошук конкретних рішень,

при цьому цей метод не передбачає надання чітко виражених вихідних даних, які учні зможуть використати в своїй дослідницькій діяльності. Учні мають самостійно осмислити запропоновану ситуацію, виділити проблему та шляхи вирішення цієї проблеми. Завершенням процесу аналізу ситуації є обговорення та вибір найкращої стратегії в контексті проблеми.

Існує три типи кейсів. По-перше, це невеликі кейси, які представлені кількома реченнями. По-друге, середні кейси, що складаються з однієї-двох сторінок тексту. По-третє, є великі кейси, які містять три або більше сторінок тексту, що описують проблемну ситуацію. Великі кейси, як правило, призначені для практичних занять. Існують, також, практичні кейси, які відображають реальні життєві ситуації, освітні кейси, які зосереджені переважно на викладанні, та дослідницькі кейси, які зосереджені на науково-дослідницькій діяльності [6, с. 245].

Однак важливо пам'ятати, що методика вимагає підготовки не тільки самих учнів, а й учителя до уроку історії. Побудова кейсу до розділу шкільного курсу історії має відповідати чітко поставленій дидактичній меті, відбір інформації та запропоноване завдання мають бути зрозумілими для учнів тобто відповідати рівню підготовки учнів, кейс має відображати типові ситуації (факти – явища та факти – процеси). Зміст кейсу має провокувати дискусію. Вчителю необхідно скеровувати учнів у їхній діяльності на розвиток аналітичного мислення, надавати їм додаткові матеріали для підготовки до уроків і не сковувати їхню творчу ініціативу. При цьому важливо розуміти, що більшу частину роботи учні повинні виконувати самостійно. З огляду на вищезазначене, ми розробили і запропонували в дослідженні інструкцію по підготовці кейсів для вчителів історії. Інструкція пропонує поетапну підготовку вчителя до проведення уроку історії з застосуванням методу кейс – стаді: 1) визначення розділу шкільного курсу історії де буде застосовуватися цей метод; 2) відповідно до розділу визначити мету та завдання, які мають бути вирішені на уроках; 3) на третьому етапі виявляється рівень підготовленості класу до такого виду діяльності та рівень знань з історії (актуалізація опорних знань); 4) розподіл часу на уроці з огляду на різні види діяльності (самостійна робота: індивідуальна, робота в групах, обговорення інформації, підведення підсумків тощо).

Як правило, використання кейсів повинно базуватися на теоретичних знаннях учнів, і тому ця методика особливо корисна для узагальнення та систематизації знань, умінь та навичок з того чи того розділу шкільного курсу історії.

Загалом методика проведення уроків історії на основі техніки ситуаційного аналізу передбачає як індивідуальну, так і групову роботу (приблизно 4-6

учнів). Залежно від обсягу матеріалу, що підлягає аналізу, індивідуальна фаза може проводитися як заздалегідь (домашнє завдання), так і безпосередньо на уроці історії. Уроки історії з використанням методу кейс – стаді мають структуру, яка допоможе поетапно реалізувати поставлені цілі навчання (освітні, розвиваючі, виховні): 1. Організація класу (психологічне налаштування учнів на такий вид діяльності, розподіл учнів на групи (за потреби), розподіл ролей тощо). 2. Знайомство з кейсом. 3. Пошук необхідної інформації. 4. Групове обговорення проблеми, прийняття рішень. 5. Підведення підсумків (аргументований захист точки зору групи, порівняння рішень прийнятих в групах).

Застосування кейсів під час вивчення історії може відбуватися за схемою: один розділ – один кейс. Таким чином, у курсі історії що складається із 12 тем, може бути розроблено 12 проблемних ситуацій.

Як приклад, пропонуємо варіант кейсу (папка з історичним джерелом) з історії в 11 класі на тему: «Економічна ситуація в УРСР. Продовольчі програми в період загострення кризи радянської системи». Завдання учнів полягає в тому, що вони повинні проаналізувати фрагмент джерела зі щоденника П. Шелеста за 1968 р., а потім відповісти на питання, пов'язані з цим документом: «У Донбасі великі труднощі із забезпеченням харчування, особливо м'ясом, державних фондів явно не вистачає. А на ринку кілограм м'яса 2,5-3 карбованці. Серед шахтарів, гірників, металургів, машинобудівників, хіміків, будівельників просто йде відкрите ремствування. А що я можу зробити при нашій «зацентралізованій» системі, де все давно розписано, все розподілено, навіть те, що не вироблено. Ми ж не маємо права навіть витратити на потреби республіки те, що виробили понад план. Із республіки відправляється величезна кількість продуктів тваринництва – навіть за кордон, а свій власний робітничий клас, «господаря» країни, тримаємо на мінімальному пайку» [3, с. 128-129].

Запитання до даного документу:

1. Які факти свідчать про наростання економічної кризи радянської системи?

2. Чому українці на Донбасі не мали права «витратити на потреби республіки те, що вони виробляли понад свої плани»?

3. Як ви вважаєте, чому радянська влада відправляла велику кількість продовольства за кордон і тримала українських громадян «на мінімальній зарплаті»?

Робота над кейсом (папка з історичним джерелом) базується на роботі з історичним джерелом

(документом), що стосується певної ситуації. Учні на уроці приймають рішення від історичної особи.

Ще одним прикладом кейсу (ситуаційний аналіз), що відрізняється від аналізу джерела, є варіант підготовки учнями інформації за заданими критеріями. Вивчаючи в 9 класі тему формування українських політичних партій Наддніпрянської України, учням можна запропонувати завдання пошуку інформації щодо таких партій, як: УНП – Українська Народна партія; УДРП – Українська демократично-радикальна партія; УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія.

Критерії, за якими потрібно надати інформацію:

– рік заснування, лідери, склад;

– мета партії;

– програмові засади партії;

– ідея автономності та самостійності в програмах українських партій.

Метою використання цього кейсу в освітньому процесі є пошук інформації, формування навичок роботи з інформацією (аналіз, узагальнення, систематизація).

Висновки. Отже, використання методу кейс-стаді в історичній освіті допомагає підвищити ефективність навчального процесу через його диференціацію, формувати індивідуальні якості особистості через формування умінь самоаналізу, сприяти розвитку комунікативних і соціальних навичок учнів через роботу в групах. Не менш важливого значення набуває метод кейс – стаді в умовах дистанційного навчання, що і буде розкрито в наших подальших дослідженнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрєєва В.М., Григораш В.В. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром. Харків, 2006. 352 с.

2. Бикова В., Ніколова Н. Тренінг – форма інтерактивного навчання. Освіта. Технікуми, коледжі. 2010. № 2. С. 38–40.

3. Власов В. С., Кульчицький С. В. Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Літера ЛТД, 2019. 256 с.

4. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ: Генеза, 2006. 328 с.

5. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 55 с.

6. Сікора Я. Б. Кейс-технології при вивченні «Методів оптимізації». Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи: Матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 95-річчю Херсонського держ. ун-ту. Херсон. С. 244-248.

7. Шеремета П. М., Кانیщенко Л. Г. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі. 2-ге вид. Київ: Центр інновацій та розвитку, 1999. 80 с.